

TEMESI FERENC

KISKAKAS

Nagyapám huszárkaplár volt mind a két világháborúban. A kardja a hálószoba egyik szekrényének tetején volt elrejtve, fölötte egy kép. Vásári giccs. Az ördögök épp elviszik a halálos ágyáról a bűnöst, mert visszautasítja az utolsó kenetet. Becsuktam a szemem, úgy féltem a naturalista ördögöktől, de a kardot levettem, és a hónom alá felkötöttem. Kicsi voltam még. Kardra pedig azért volt szükség, mert új kakas érkezett a tyúkudvarba, a fehér mellé. Egy kendermagos. Harcias volt, miként egy lúd. Ha a közelébe mentem, nekem rontott citromszínű, csípős csőrével. Pedig nem vettem el a gyémánt félkrajcárját, a tyúkjait, semmijét. Rózsatarajúnak mondták, pedig szépen csipkézett, egyenletesen fűrészelt volt az, vérvörös. Húsos, hosszú áll-lebentye volt, rövid, sarkantyús, erős lábai. Kékesszürke, fehér pöttyös farktol-lai, mint zászlók meredeztek. Az a fajta volt, aki elhitte, hogy a Nap is az ő kukorékolására kel föl.

A nap most megcsillant a hosszú pengén, alig tudtam kihúzni. Megsuhogtattam, az aranyozott bojt majd a könyökömet verdeste.

Kard ki, kard!, kiáltottam.

Nagyanyám meghallotta. És ez baj volt. Nagyanyám verte az állatokat. Még a disznót is. Mit tudtam én arról, hogy a börtönben rajta nyomták el a csikket a fegyőrnők, és egyesével verték ki az aranyfogait? Hogy két évet kapott, mert nem fogta be a makacs száját. Mit tudtam én az ötvenes évekről? Nyakig benne éltünk a végében.

Nagyanyám kijött a baromfiudvarba.

Hiss, pitye, te, hiss!

Seprűvel fölzavarta a tyúkokat az óljukba (ahonnét a tojásokat szedgettem reggelenként), s a merész tekintetű kisebb kakast, amely így is volt három kiló, a meszelt falhoz szorította. Ott, ahol a hátíve hirtelen véget ért, és dús, sarló alakú tollazata kezdődött, leszorította egy lapáttal. Elkapta fehér pöttyes, fénylő nyakát. Nem nyiszitalta sokáig, hanem egy bárdal lecsapta a fejét. Réműletemre, a kakas még futott egy kört fej nélkül.

Zavarjuk e' a macskát a tűzhelyrű'!, adta fel a szót a konyhában nagyanyám. Vagyis gyűjtsunk be az agyaggal tapasztott sparheltbe. Hozzá' tojást!

A kamrában, amelyet spájnak hívtak, hatalmas, öblös szájú üvegekben savanyúságok laktak. Kisebb, a boltokban látható, vastag falú cukorkás-üvegekben sokszínű lekvárok sorakoztak, befőttek. Odébb zsírban eltett karajseletek. De itt lógtak a füstöltek is: sonka, kolbász, májas hurka, ablaknyi szalonnák. A tojástartó nagyapám fekete, magas, simléderes húszárcsákója volt. Dióbéllal feltámasztott üvegek voltak az egérfogók. Nagyanyám nem bízott a boltiban. Semmiben sem bízott, ami bolti volt, legkevésbé Erdei Katóban, a vegyesbolt tulajdonosában. Hányszor küldött vissza, mert a bolti mérleg sosem mutatta azt, amit az otthoni!

A mélyvörös, pogány paprikafűzér ott lógott a stelázsra, a polcos állványon. Hegyes, marós volt, de a nagyapám csak az édesnemest szerette. Se a valaha írt legnagyobb sikerű könyv, *Rézi néni szegedi szakácskönyve*, se semmilyen receptgyűjtemény nem volt a kisteleki házban, pedig a nagyapámnak gazdag könyvtára volt.

Ha ott időztem, öreganyám kikergetett az utcára játszani, azután meg utánam jött, és hazazavart. Ostorral.

A Piócás Teca jött a napi pálinkájáért.

Isten hírive', vetette oda neki alacsony, tésztamód szétfolyó öreganyám.

Isten á, mondta a férfiruhában járó javasasszony. Hallottam a fekete nagykapu fölé akasztott csengőt, a dörrenést. Nagyanyám beírta az összeget egy kockás füzetbe. Mit ad Isten: az én nevem mellé. Apám neve azonos volt az enyémmel. Nyilván kölcsönkértünk tőlük. Én a bölcsesség vizét vettem a számba, és ezt bizony jól tettem. Így is volt félnivalóm.

Tisztítottam, amit a nagyanyám engedett, sárgarépat, gyökeret, zellert, karalábét. A hagymához nem nyúlhattam. A feketeborshoz se. Az volt a lelke az egésznek. A szerecsendióról, amelyet csak a főzés vége felé reszelt bele nagyanyám, nem is szólv. Valamikor csemegeüzletük volt. Hat elemi után nagyanyám ebben tanult tovább. Aztán jött a vagyonekobbzással járó politikai elítéltetés, 1950-ben.

Ez a leves is kettős volt, mint minden itt, a hajdani gazdagság nyomai, házi telefon, nem használt könyvtár és iroda, a fürdőszoba, ahová kiadóablak nyílt a konyhából.

Az étel paraszti és polgári volt egyszerre. És virág- és levélmintás, cifra, bécsi porcelánból ettünk.

Akinek sója, paprikája, bors van, mindön fűszorszáma mögvan!, mondta nagyanya.

A kakas három teljes órán át főtt.

Sűrű, vastag leves volt, de nem nehéz. Nem csillogott a zsír a felszínén – nagyanyám lekanalazta, lefölte a leves habjával együtt –, de fényes volt, mint a méz, ahogy leemelte a csipkés fülű porcelántálban föltalalt levesről a kupoláját, a fődöt!

Tompa szagú ételt nem adott föl még nagyanyám az asztalra soha, de ez! Mint amikor a nap kibújt a felhők mögül. Mintha megállt volna a gőz a levegőben. Vasárnapi délibáb, a fűszerek aromája, az íz és zamat a szájüregben a garat felől érinti meg az embert. Az illatok műhelye a száj, a nyelv, az íny, a szájpadrás, amelyeknek az orr csak kéménye.

Én a nagyanyám tésztája miatt ettem a levest. A csipedettje, metéltje sárga volt, mert a tojás sárgája sötét volt, sőt vörösbe játszó. Nemhiába szórt a tyúkok kilenclyukú itatójába egy kis pirospaprikát öreganyám.

Aki ételt, italt adott, annak neve legyen áldott!, mondta nagyapám.

Ammen. Mindhárman keresztet vetettünk.

A fedeles vesszőkosárban vastag héjú, két hétig is frissen maradó kenyér volt. Talicskával toltam a lisztet a pékhez. Akinek nem volt lisztje, ehette a gumiszertű, hókadtt bótít. A festett üvegburájú, rézvázás, láncról lógó mennyezeti petróleumlámpa alatt, a padszéken ültem. Külön székük csak a nagyszüleimnek volt.

Nagyapáé lett a kakas szíve, a taraja is (ennek örültem), nagyanyáé a mája, az enyé a zúzája. Na, meg az egyik combja is. Próbáltam megfosztani a fehér, omlós húst a bőrétől, de a végén bizony meg kellettennem. Nem volt mese. A kanalak, mint az evezők, egyszerre csobbantak.

Kéccő' születött a világra. Tojásként, csibeként. Kántorságot viselt, hisz énekelt. Nem vétközött soha, mégse üdvözült, mondta nagyanyám. Tört a kenyérből, és csámcsogott hozzá. Úgy tettem, mintha nem hallottam volna, akár a nagyapám szürcsölését.

Ejnye, hát rád nézött a kakas?! De nagy vitéz vagy! No, kukuríkú, hogy ízlött a másik?, mondta nagyapám, és egy barackot nyomott a fejemre. Én még a kakas bőrével voltam elfoglalva.

Róka halálát kakas sé gyászoli, tette hozzá öreganyám. Az a fő, ami a fazékba' fő.